

HISTORIA ECCLESIASTICA, I., 2010, Č. 1.–2. PREŠOVSKÁ UNIVERZITA V PREŠOVE, PREŠOV 2010.

Viera Vallová

Historia Ecclesiastica je novovzniknuté vedecké periodikum, ktoré vychádza od roku 2010 z iniciatívy Centra excelentnosti sociohistorického a kultúrohistorického výskumu Prešovskej univerzity v Prešove, ktorého riaditeľom je prof. PhDr. Peter Kónya, PhD., zároveň predseda redakčnej rady predstavovaného časopisu.

Hlavným tematickým zameraním periodika je orientácia na dejiny cirkví a náboženstiev na území Slovenska a ostatných krajín strednej Európy. Publikuje vedecké práce – štúdie, materiály resp. pramene k uvedenej problematike, ďalej recenzie a anotácie najnovšej vedeckej literatúry a správy o rozličných vedeckých podujatiach z dejín cirkví a náboženstiev, konaných doma i v zahraničí.

Vo vydavateľstve Prešovskej univerzity v Prešove vychádza časopis dvakrát ročne a je recenzovaným periodikom. Prispievatelia sú z radov domácich i zahraničných autorov a ich príspevky sú uverejňované v rôznych jazykoch, slovenčine alebo vo svetovom, príp. českom, maďarskom či poľskom jazyku. Medzinárodný charakter časopisu s vysokou vedeckou úrovňou konštituuju originálne a autentické názory a myšlienky odborníkov, ako aj práca s pôvodnou literatúrou a prameňmi.

Prvé dvojčíslo periodika Historia Ecclesiastica ponúka mnoho cenných informácií pre odborníkov i laikov a predstavuje bohaté čítanie s pestrou obsahovou i jazykovou variáciou. Kompozične sú ako prvé uvedené štúdie, tvoriace nosnú časť periodika. Nasleduje rubrika Archív, s okomentovanými materiálmi a prameňmi k jednotlivým témam a problematikám. K stálym rubrikám sa radia Recenzie a anotácie na najnovšie monografie, zborníky, slovníky, časopisy a iné publikácie. Rubrika Kronika s príspevkami o konaných vedeckých konferenciách a iných domácich či zahraničných odborných podujatiach je ukončujúcou časťou časopisu.

Jednotliví autori štúdií prvého dvojčísla, okrem domácich autorov z Filozofickej a Gréckokatolíckej teologickej fakulty Prešovskej univerzity, pochádzajú z rôznych pracovísk z Prešova a Košíc, univerzity v Bratislave a zahraničných univerzít vo Viedni, Miškovci, Rzeszowe a Olomouci.

Dohromady jedenásť uverejnených štúdií je venovaných viacerým témam z cirkevnej oblasti a rôznym časovým obdobiam, pričom každá štúdia je uvedená abstraktom v angličtine. K cudzojazyčným štúdiám (okrem českých) je v závere priložené aj resumé v slovenčine. Autorom prvej štúdie s názvom *Archeologický výskum zaniknutej sakrálnej architektúry a predurbánne osídlenie Levoče* je Anton Karabinoš. Na podklade archeologického výskumu prináša poznatky o zaniknutých kostoloch, osídlení Levoče i jej okolia. Prehľadným spôsobom, s použitím faktografických informácií a s priloženými obrázkami a mapami, apeluje autor na nutnosť archeologického bádania k objasneniu zložitého vývoja Levoče a odpovediam na nevyriešené otázky, ktoré s ním súvisia.

Jiří Bílý vo svojom príspevku *Ostatky a hrob sv. Cyrila jako součást cyrilometoděské úcty* výstižne oboznamuje o opodstatnení cyrilometodskej úcty na základe priblíženia baziliky sv. Klementa a histórie ostatkov sv. Cyrila. Štúdia je prehľadom putovania, strát a nálezov ostatkov i vyzdvihnutím pamiatky sv. Cyrila pre slovanské národy.

Štúdia Davida P. Daniela s názvom *Lutheran churches in Eastern Europe: The burden of history* (*Evanjelické cirkvi vo východnej Európe: bremeno histórie*) podáva spočiatku štatistiky evanjelikov a slovenských evanjelikov v Európe, ktoré sú úvodom do problematiky vzájomných vzťahov cirkvi a štátu a problémov evanjelikov v súvislosti s obdobím po roku 1989 (s. 25–27). Všímajúc si historický vývoj vzťahu cirkiev – štát s poukázaním na prepojenie politiky a náboženstva autor konštatuje definovanie vzťahu začiatkom 20. storočia a problematickosť celého chápania cirkvi a štátu vo východnej Európe.

Imrich Belejkaníč v štúdií *Martin Luther a jeho videnie kresťanstva* analyzuje Luthera a jeho pohľady a názory na náboženské otázky. Načrtáva špecifiká vývoja reformačného hnutia a ich dopad na ideológiu luteranizmu. Potreba reformy stredovekého katolicizmu, nachádzajúceho sa v kríze, odráža východiská sporných otázok Lutherových pohľadov na náboženskú doktrínu, zakomponovaných v texte spolu s niektorými konkrétnymi Lutherovými tézami.

Kalvínska reformácia v krajinách koruny Českej je príspevkom k otázkam konfesionalizácie. Autorka, Annamária Kónyová, v štúdií po priblížení pomerov v krajine pred a v začiatkoch reformácie (s. 53–57), podrobne informuje o šírení kalvínskej reformácie, podáva prehľad konfesionálneho vývoja a osobitne si všima reformáciu na Morave (s. 69–74). Poukazuje na zložitú situáciu v krajine a náboženské problémy i príčiny vyúsťujúce do reformácie.

Sumárne je však konštatovanie nevelkého rozšírenia kalvínskej cirkvi v skúmanej krajine i ponúknutý malý náboženský priestor.

Do oblasti Horného Rakúska smeruje pozornosť nasledujúcej štúdie Karla W. Schwarza s názvom *Der „politische“ Calvinist Georg Erasmus Tschernembl (1567–1626) und sein Kampf um die Religionsfreiheit in Oberösterreich („Politický“ kalvín Georg Erasmus Tschernembl (1567–1626) a jeho boj za slobodu náboženského vyznania v Hornom Rakúsku)*. Príspevok sleduje významnú osobnosť, vodcu protestantských štátov proti katolicizmu a Habsburgovcom, a jeho vplyv nielen doma ale aj za hranicami Horného Rakúska, v Uhorsku či Čechách a na Morave. Na základe prierezu Tschernemblovho života sa autor dostáva aj k hodnoteniu politicko-náboženských udalostí a Tschernemblovej angažovanosti.

Prostredníctvom štúdie s názvom *Nemeckí evanjelici seniorátu šiestich slobodných kráľovských miest v období 1781–1918* sa Marián Damankoš zameriava na pozície nemeckých evanjelikov v Uhorsku. Dôraz bol kladený na šesť slobodných kráľovských miest Horného Uhorska zo zreteľom na celkový politický vývoj krajiny. Konštatuje úpadok nemeckých evanjelikov a asimilovanie skupiny. Hodnotí postavenie, aktivity a najmä zmeny v teologickej oblasti. V závere sa v rámci seniorátu šiestich slobodných kráľovských miest podrobnejšie venuje Levoči (s. 126–138) a Prešovu (s. 138–151).

Rekatolizačným udalostiam je venovaná štúdia Petra Kónyu *Protestantský kostol z čias rekatolizácie (K postaveniu evanjelického a. v. chrámu v Horných Ozorovciach)*, v ktorej prináša pohľad na ojedinelé postavenie evanjelického a. v. Kostola najsvätejšej trojice v obci Horné Ozorovce. Poukazuje na kľúčovú úlohu zemepána Juraja Ottlyka (s. 158–171) pri budovaní samotného chrámu a tým upriamuje pozornosť aj na jeho zásluhy na pretrvaní evanjelického náboženstva v obci počas celého 18. storočia, čo je v konečnom meradle príkladnou situáciou dejín protestantizmu ranonovovekého Uhorska.

Otázkam reformácie sa venuje aj štúdia *A reformáció Miskolcon. A reformáció megjelenésének körülményei és okai (Reformácia v Miškovci)*, autorkou ktorej je Balog Judit. Cieľom je poukázať na osobitosti uhorskej reformácie a náboženské premeny v Miškovci a jeho špecifické črty v náboženských otázkach. Prínosné sú zoznamy kazateľov z raného novoveku a ich analýza s ohľadom na ich aktivity, pôsobenie a vplyv v mestečku i celkové prehodnocovanie úlohy cirkvi.

Peter Šturák a Peter Borza, autori štúdie *Postavenie gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945–1948*, prehľadným spôsobom poskytujú priblíženie postojov a snáh gréckokatolíckej a pravoslávnej cirkvi a podávajú pohľad na postupne sa ochladzujúci vzťah k štátu, vedúci až k negatívnemu

postoji a reštriktívnym krokom (s. 237–239), ktoré postihli aj gréckokatolícku cirkev.

Prierež históriou prešovského gréckokatolíckeho biskupstva za episkopátu Jozefa Gaganca (1843–1875) je v poradí poslednou štúdiou od autora Jaroslava Coraniča. Poskytuje analýzu činnosti prešovského biskupa, aktivity, angažovanosť a jeho podiel na rozvoji náboženského života v kontexte konca 19. storočia.

Z piatich príspevkov – materiálov, opisujúcich konkrétne pramenné texty, pozostáva rubrika Archív, nasledujúca hneď po štúdiách. Monika Bizoňová podáva prepis niektorých kapitol domácej kroniky spišskonovoveského krajčira a prisázného s názvom *Wiederschall einiger vorgelauffen Begebenheiten in den Lebenslauf Gottfried Szentmiklosi (Rozprávanie niekoľkých uplynulých udalostí v živote Gottfrieda Szentmiklosiho)*. Martin Javor informuje o odmietnutiach slobodomurárov v cirkevných prameňoch, v pápežskej bule In eminenti z roku 1738 a pápežskej encyklike Humanum Genus z roku 1884 vo svojom príspevku *Slobodomurárske buly, encykliky a apoštolské listy pápežov 18. a 19. storočia*. Náboženským vzťahom v 20. storočí je venovaný príspevok *Kwestia stosunków wyznaniowych w XX wieku w mikroskali malej galicyjskiej miejscowości*, ktorého autorom je Ireneusz E. Thomas. V centre pozornosti je katolícka farnosť Dolný Grodzisk a jej veriaci. Dejinami judaizmu sa zaoberá Waclaw Wierzbieniec v príspevku *Rola „almanachu żydowskiego“ w prezentowaniu judaizmu i jego dziejów na ziemiach polskich*. Predstavuje periodikum Židovský almanach, rozoberajúce intelektuálny a náboženský život poľskej židovskej menšiny. Patrik Derfiňák je orientovaný na spišský región a vo svojom príspevku *K historii církevných objektů poškozených vojnovými operáciami v letech 1914–1915 na severě Šariša* eviduje rozsiahle škody existujúcich sakrálnych objektov regiónu a približuje situáciu v rokoch prvej svetovej vojny. Spolu so zoznamom poškodených cirkevných budov podáva mnohé súborné informácie o celkovom stave rozoberaných sakrálnych objektov.

Recenzie a anotácie tvoria spolu najpočetnejšiu rubriku v periodiku. Predstavujú pestrú paletu príspevkov viacerých autorov, hodnotiacich najnovšie domáce i zahraničné publikácie, monografie, zborníky, časopisy a iné publikácie. Záverečnou je rubrika Kronika. Obsahuje šesť správ z vedeckých konferencií na Slovensku i v zahraničí. Časopis v závere ponúka prehľadný zoznam autorov štúdií a recenzentov spolu s krátkou informáciou o ich terajšom pôsobisku.

Nielen kvalita grafického spracovania či rôznorodosť príspevkov, ale hlavne odbornosť jednotlivých štúdií posúvajú novovzniknutý časopis na pozíciu

hodnotného periodika so širokým záberom tém s možnosťou vzájomnej súvislosti a prepojenosti z pera domácich a zahraničných autorov.

Historia Ecclesiastica je príslubom tematicky zaujímavo orientovaného vedeckého periodika s možnosťou jazykových variácií, preto ostáva veriť, že v budúcnosti sa plnohodnotne zaradí medzi odborné domáce i zahraničné periodiká a svojou existenciou tak osvieži doterajší výber.

PaedDr. Viera Vallová
Inštitút histórie
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove
ul. 17. novembra 1
080 01 Prešov